

TYRIMO ATASKAITA

Lietuvos mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos komitetų veiklų reglamentavimo pokyčiai

Dr. Eglė Ozolinčiūtė
2020 m. vasaris

TURINYS

SAVOKOS IR SANTRUMPOS	3
ĮVADAS	4
METODOLOGINĖS PRIEIGOS APRAŠYMAS	5
Duomenų rinkimas	5
Duomenų analizė	6
TYRIMO REZULTATAI	10
AEK procesinės nuostatos	10
AEK procesų aprašymo detalumo lygmuo	11
Konfidencialumo įgyvendinimo būdai	12
Objektyvumas	13
Skaidrumas	14
Nešališkumas	15
IŠVADOS	16
ŠALTINIAI	17
PRIEDAI	18

SAVOKOS IR SANTRUMPOS

Akademinė bendruomenė – mokslo ir studijų institucijų studentai, dėstytojai, mokslo darbuotojai, kiti tyrėjai ir profesoriai emeritai¹.

Akademinė etika – visuotinai akademinės bendruomenės pripažintos ir įtvirtintos mokslo ir studijų institucijų etikos kodeksuose akademinės vertybės, užtikrinančios mokslo ir studijų proceso skaidrumą, akademinės bendruomenės narių akademinį sąžiningumą, tarpusavio pasitikėjimą, pagarbą, lygybę, teisingumą, nediskriminavimą, atsakingumą, tausų išteklių vartojimą, akademinę laisvę, mokslo ir studijų darbų vertinimo nešališkumą ir intelektualinę nuosavybę apsaugą^{1,2}.

Akademinės etikos klausimus nagrinėjanti institucija (toliau – etikos komitetas) – mokslo ir studijų institucijos sudaryta kolegiali institucija, vykdanči akademinės etikos kodekso priežiūrą (pavyzdžiui, etikos komitetas, etikos komisija)³.

Akademinis sąžiningumas (angl. academic integrity) – etikos ir profesinių principų, standartų ir praktikų laikymasis ir nuosekli vertybių sistema sprendimams priimti ir įveikinti dėstyto, mokslinių tyrimų ir studijų srityje⁴.

Etikos kodeksas – dokumentas, kuriame apibrėžiamos institucijos bendruomenės elgesio taisyklės ir kartinės vertybės, skatinančios pripažinti ir gerbti asmens teises, prisiimti pareigas ir atsakomybę, kurios susijusios su ta institucija⁵.

Konfidencialumas – prievolė neatskleisti ribotai naudoti skirtos informacijos⁶.

Pamatinės akademinės etikos vertybės – akademinis sąžiningumas, atsakingumas, lygybė, teisingumas, nediskriminavimas, atskaitingumas, skaidrumas, tausius išteklių vartojimas, akademinė laisvė, mokslo ir studijų darbų vertinimo nešališkumas, pasitikėjimas, pagarbą⁷.

Sąžiningumas (angl. integrity) – etikos ir profesinių principų, standartų ir praktikų laikymosi būdas ir nuosekli vertybių sistema sprendimams priimti ir įveikinti⁸.

Skaidrumas (angl. transparency) – veiklų ir su jomis susijusių sprendimų, veikiančių akademinę bendruomenę ir visuomenę, atvirumas ir pasiryžimas juos visiškai aiškiai, tiksliai, laiku ir sąžiningai atskleisti⁹.

Suinteresuotosios šalys – asmenys, savo veikla ar veiksmais darantys ar galintys daryti tiesioginį ir / ar netiesioginį poveikį mokslo ir studijų institucijoms¹⁰.

AE – Akademinė etika

AEK – Akademinės etikos komitetas

EAME – Europos aukštojo mokslo erdvė

ENAI – Europos akademinio sąžiningumo tinklas

MSI – Mokslo ir studijų institucijos

Rekomendacijos – Mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksų priėmimo, įgyvendinimo ir priežiūros rekomendacijos, patvirtintos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2015 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. V-16

Tarnyba – Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba

¹ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.343430>>.

² Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2015 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. V-16 patvirtintos Mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksų priėmimo, įgyvendinimo ir priežiūros rekomendacijos, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <<https://etikostarnyba.lt/wp-content/uploads/2019/11/Rekomendacijos1.pdf>>.

³ Ten pat.

⁴ Tauginienė, L, Gaižauskaitė, I, Glendinning, I, Kravjar, J, Ojsteršek, M, Ribeiro, L, Odiņeca, T, Marino, F, Cosentino, M, Sivasubramaniam, S, Foltýnek, T, Glossary for Academic Integrity. Atnaujinta versija, 2018 m. spalio. Vertė Loreta Tauginienė ir Inga Gaižauskaitė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019. žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <http://www.academicintegrity.eu/wp/wpcontent/uploads/2019/07/Glossary_Lithuanian_07_10.pdf>.

⁵ Ten pat.

⁶ Ten pat.

⁷ Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2015 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. V-16 patvirtintos Mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksų priėmimo, įgyvendinimo ir priežiūros rekomendacijos, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <<https://etikostarnyba.lt/wp-content/uploads/2019/11/Rekomendacijos1.pdf>>.

⁸ Tauginienė, L, Gaižauskaitė, I, Glendinning, I, Kravjar, J, Ojsteršek, M, Ribeiro, L, Odiņeca, T, Marino, F, Cosentino, M, Sivasubramaniam, S, Foltýnek, T, Glossary for Academic Integrity. Atnaujinta versija, 2018 m. spalio. Vertė Loreta Tauginienė ir Inga Gaižauskaitė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019. žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <http://www.academicintegrity.eu/wp/wpcontent/uploads/2019/07/Glossary_Lithuanian_07_10.pdf>.

⁹ Ten pat.

¹⁰ Ten pat.

ĮVADAS

Akademinis sąžiningumas ir jo įgyvendinimo svarba užtikrinant studijų kokybę vis labiau pabrėžiama įvairiuose Europos mastu priimamuose rekomendacinio pobūdžio dokumentuose. 2015 m. Jerevano komunikate buvo pabrėžiami bendri tikslai ir pagrindas bendroms reformoms, akcentuojant visuomenės atsakomybės už aukštąjį mokslą, akademinės laisvės ir institucinės autonomijos bei įsipareigojimo sąžiningumui (integralumui) svarbą¹¹. 2018 m. Bolonijos proceso Paryžiaus komunikatas taip pat pabrėžė akademinio sąžiningumo (integralumo) komponentą, kaip vieną esminių Europos aukštojo mokslo erdvę siejančių sąlygų¹². 2019 m. ENAI paskelbė Bendras akademinio sąžiningumo gaires, kuriose viena iš pagrindinių temų, realizuojant akademinio sąžiningumo kultūrą, AEK vaidmens ir atsakomybių identifikavimas, jų veiklą reglamentuojantiems dokumentams gairių pateikimas¹³. Atsižvelgiant į šias aktualijas, 2019–2020 m. Tarnyba inicijavo 2015 metais paskelbtų MSI Rekomendacijų ir MSI patvirtintų dokumentų, reglamentuojančių akademinės etikos komitetų veiklą, peržiūrą.

Šia apžvalga siekta įvertinti MSI AEK veiklos reglamentavimo išsamumą bei skaidrumo ir objektyvumo principų įgyvendinimo sąlygas. Tikslui pasiekti keliami šie klausimai: Kokias strategijas MSI pasirinko įgyvendindamos Rekomendacijas AEK veiklos požiūriu? Koks prisitaikymo modelis dominuoja?

Tyrimo uždaviniai:

1. Identifikuoti, kaip AEK procesinių nuostatų, konfidencialumo, nešališkumo, detalumo lygmens, skaidrumo, objektyvumo principai atsispindi 2015 m. Tarnybos Rekomendacijose.
2. Identifikuoti, kokie yra minėtų Tarnybos Rekomendacijų principų įgyvendinimo būdai MSI reglamentuotų dokumentų, patvirtintų ir galiojančių prieš ir po 2015 m. Rekomendacijas, aprašymuose.
3. Atskleisti, kaip AEK veiklos galėtų būti interpretuotinos kaip MSI institucijų elgesio strategijos.

¹¹ Europos aukštojo mokslo erdvė, 2015, Jerevano komunikatas, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2015_Yerevan/70/7/YerevanCommuniqueFinal_613707.pdf>.

¹² Europos aukštojo mokslo erdvė, 2018, Paryžiaus komunikatas, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/1/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf>.

¹³ Tauginienė, L, Ojsteršek, M, Foltýnek, T, Marino, F, Cosentino, M, Gaižauskaitė, I, Glendinning, I, Sivasubramaniam, S, Razi, S, Ribeiro, L, Odiņeca, T, Trevisiol, O, 2019, General Guidelines for Academic Integrity. ENAI Report 3A, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <http://www.academicintegrity.eu/wp-content/uploads/2019/09/Guidelines_amended_version_1.1_09_2019.pdf>.

METODOLOGINĖS PRIEIGOS APRAŠYMAS

Duomenų rinkimas

Siekiant surinkti reikalingą informaciją analizei, visoms MSI buvo išsiųsta užklausa prašant bendradarbiauti ir Tarnybai pateikti dviejų laikotarpių (iki ir po 2015 m.) jų institucijose galiojusius / galiojančius su AEK veiklos procesais susijusius dokumentus (pvz., veiklos reglamentus, akademinės etikos kodeksus ir kt.). MSI buvo informuotos apie informacijos rinkimo tikslus ir tai, kad dokumentų analizė bus pateikta apibendrintai, neminint MSI pavadinimų (žr. 1 priedą).

Dokumentų suvestinė ir dalyvių charakteristika

Dauguma MSI el. paštu atsiuntė prašomą informaciją. Kaip ir pastebėta kitų autorių, atlikusių AEK veiklas reglamentuojančių dokumentų stebėseną, akademinės etikos komitetų veiklos yra reglamentuojamos įvairiuose ir įvairiai įvardijamuose dokumentuose (Novelskaitė et al., 2015; Tauginienė, 2016). Iš 39 MSI gauti 102 dokumentai, iš kurių analizuoti 98 dokumentai (analizei nenaudoti AEK narių sąrašai) (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Analizuotų dokumentų suvestinė

Institucijai suteiktas kodas ¹⁴	AE kodeksas > 2015 m.	AE kodeksas ≤ 2015 m.	AEK veiklos nuostatai > 2015 m.	AEK veiklos nuostatai ≤ 2015 m.	Kiti dokumentai	
					> 2015 m.	≤ 2015 m.
U1		1		1		
U2	1		1			
I1	1					
U3			1	1		
K1		1			2	
I2	1					
U4	2					2
K2	1					
I3	1					
U5		1			2	1
I4			1	1		
K3			1			
K4			1	1		
U6	1	1				
I5		1				
K5			1			
I6	1					
U7	1	1				
K6			1	1		
K7	1	2			1	
K8			1	2		
K9	1	1		1		

¹⁴ I – mokslinių tyrimų institutų sektorius; U – universitetų sektorius; K – kolegijų sektorius.

Institucijai suteiktas kodas ¹⁴	AE kodeksas > 2015 m.	AE kodeksas ≤ 2015 m.	AEK veiklos nuostatai > 2015 m.	AEK veiklos nuostatai ≤ 2015 m.	Kiti dokumentai	
					> 2015 m.	≤ 2015 m.
K10	1	1		1		
U8		2				
I7	1	2	1	2		
K11		1		1		
U9	1	1				
K12	1	1		2		
U10	1	1	1	1		
I8		2	1			
I9		2				
K13		1		1		
I10	1	1				
K14	1	2				
U11		2		2		
I11		1		1		
K15			1	1		
I12	1	1		2		
K16		2		1		

Tyrimo metodai:

- Pirminių duomenų analizė iš MSI gautos informacijos. Dedukciniu būdu analizuoti atsiųsti dokumentai, reglamentuojantys MSI AEK veiklą (pvz., akademinės etikos kodeksai, akademinės etikos komitetų veiklos nuostatai, darbo reglamentai ir kt.).
- Antrinių duomenų apžvalga (straipsniai, žodynai ir kt. dokumentai).
- Mokslinės literatūros apžvalga (Roberto Mertonio teorija).

Duomenų analizė

Tyrimui pasirinkta kokybinė turinio analizė, kuri leidžia daryti pagrįstas atsikartojančias ir patikimas sąsajas tarp tekstų ir jų naudojimo konteksto¹⁵.

Tyrimas vykdytas 2019 m. gruodžio – 2020 m. vasario mėnesiais. 2015 m. Rekomendacijų tekstas buvo klasifikuotas pagal pagrindines temas: AEK procesinių nuostatų, konfidencialumo, nešališkumo, detalumo lygmenis, skaidrumo, objektyvumo principus (žr. 2 priedą, 2 lentelę).

2 lentelė. Konfidencialumui priskirtos Rekomendacijų dalys**Konfidencialumas**

Etikos komiteto nariai privalo laikytis konfidencialumo ir neatskleisti (neskleisti) tiriamos medžiagos ir / ar informacijos apie tiriamą medžiagą, kol atliekamas tyrimas, užtikrinti pranešėjo konfidencialumą.

Raštu įspėti akademinės bendruomenės narį ir paskelbti nuasmenintą informaciją apie etikos komiteto sprendimą paskelbti mokslo ir studijų institucijos interneto svetainėje.

¹⁵ Krippendorff, K, 2004, *Content Analysis. An introduction to Its Methodology*, Sage Publications, London.

Atitinkamai gautuose MSI dokumentuose ieškota šių Rekomendacijų atitikmenų, pažymint kodais aspekto atitikimo būdą (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Atitikčių kodai ir jų paaiškinimai

Atitikties kodas	Kodo paaiškinimas
R	Visiškas aspekto atitikmuo Rekomendacijoms – AEK veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose procesinės nuostatos visiškai atitinka Rekomendacijas
n. d.+R	Dalinis atitikmuo Rekomendacijoms – AEK veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose dalis procesinių nuostatų atitinka Rekomendacijas, taip pat nėra dalies duomenų apie tam tikrus veiklos aspektus
K, K+n.d.	Interpretatyvi (kitokia) atitiktis – AEK veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose procesinės nuostatos interpretatyviai (kitaip) atitinka Rekomendacijas, arba dalis procesinių nuostatų kitaip (interpretatyviai) atitinka Rekomendacijas, taip pat nėra dalies duomenų apie tam tikrus veiklos aspektus
K+R, n.d.+K+R	Interpretatyvi (mišri) atitiktis – AEK veiklos reglamentuose dalis procesinių nuostatų atitinka Rekomendacijas, dalis Rekomendacijų neatitinka (arba atitinka kitokiu būdu) ir / arba nėra duomenų apie tam tikrus veiklos aspektus
n. d.	Nėra duomenų / neatitikmuo – AEK veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose nėra duomenų apie tam tikrus veiklos aspektus

Kiekvienai MSI sukurta profilio kortelė, kurioje nustatyti kiekvienos iš jų prisitaikymo tipai pagal identifikuotus principus. Institucijos profilio kortelės pavyzdys pateikiamas 4 lentelėje.

4 lentelė. Institucijos profilio kortelės pavyzdys

Atitiktis Rekomendacijoms	AEK reglamentas (> 2015 m.)	AE kodeksas (> 2015 m.)	AE kodeksas (≤ 2015 m.)
AEK procesinės nuostatos	n.d.+K+R	n.d.+K+R	n.d.+K+R
AEK procesų aprašymo detalumo lygmuo	n.d.	n.d.+K	n.d.+K
Objektyvumo įgyvendinimo būdai	n.d.+K	n.d.	n.d.+R
Skaidrumo įgyvendinimo būdai	n.d.+K	n.d.+R	n.d.+R
Konfidencialumo įgyvendinimo būdai	n.d.	n.d.+R	n.d.+R
Nešališkumo įgyvendinimo būdai	n.d.+K+R	n.d.	n.d.+R

Visų dokumentų sąvadas suvestas į bendrą duomenų bylą, skirtą kiekvienam principui atskirai (apibendrinta medžiaga pateikta prie tyrimo rezultatų).

Pasirinkimas atitikti Rekomendacijas kaip elgesio strategija

Klausimas kyla, kokiai visuomenės elgesio prisitaikymo formai būtų galima priskirti skirtingas elgesio strategijas atsižvelgiant į Rekomendacijų įgyvendinimą. Normatyvaus institucinio elgesio kontekste visiškai / dalinis nacionalinių rekomendacijų taikymas galėtų būti suvokiamas kaip konformistinis, t. y. įprastas reiškinys. Tokiu atveju, jei iš daugumos MSI tikimasi atitikmens Rekomendacijoms, kitokia elgesio strategija gali būti interpretuojama kaip anomija (Merton, 1968)¹⁶. R. Mertonio teorija, analizuojanti santykį tarp kultūros ir institucinių priemonių kultūriniam tikslams pasiekti, leidžia pažvelgti į MSI dokumentus ir jų atitiktį Rekomendacijoms, kaip į skirtingas normatyvaus arba nenormatyvaus elgesio išraiškas.

Kultūriniai tikslai vaizduojami kaip normatyvių vertybių rinkinys, kuriuo vadovujamasi pasirenkant vienokią ar kitokią elgseną ir kuris būdingas tam tikrai visuomenės grupei (šiuo atveju MSI bendruomenei). Socialinė struktūra

¹⁶ Merton, R, 1997, Socialinė struktūra ir anomija, *Sociologija: mintis ir veiksmas*, T.1, Nr.1, p.71

apibūdinama kaip organizuotas socialinių santykių darinys, kuriame nariai yra įvairiai susiję. Anoninė elgsena atsiranda tada, kai aiškiai pasidalijama tarp kultūrinių tikslų ir galimybės elgtis pagal juos. Tokiu atveju anomija reiškia kultūrinių tikslų atsietumą nuo legitimųjų priemonių jiems pasiekti. Paradoksalu, bet būtent nenormatyvaus elgesio pasirinktos strategijos šiuo atveju tarsi galėtų liudyti apie institucijos ryškiausią pasirinkimą naudotis savo teisėmis į autonomiją bei kurti tokias AEK nuostatas, kurios atsispindėtų originaliuose, alternatyviuose dokumentuose. Taip pat garantuojama MSI teisė į autonomiją per bet kokią pasirinktą vidinę AEK tvarką, kuri yra legitimi, ir jei tai neprieštarauja nacionaliniams teisės aktams. Tačiau esamai situacijai apibūdinti ir elgesio strategijų kiekį atskleisti padeda R. Merton schema, pagal kurią kiekviena iš strategijų gali būti priskirta skirtingoms Rekomendacijų atitikmens tipologijoms (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Individualios adaptacijos būdų tipologija pagal R. Mertoną

Individualios adaptacijos būdų tipologija		
Adaptacijos būdai	Kultūros tikslai	Institucionalizuotos priemonės
I. Konformistiškumas	+	+
II. Inovacija	+	-
III. Ritualizmas	-	+
IV. Atsiskyrimas (Retreatism)	-	-
V. Maištas	+-	+-

Interpretatyviai būtų galima manyti, kad kultūriniai tikslai atitinka MSI norą puoselėti ir tobulinti AEK veiklos nuostatas, atsižvelgiant į Rekomendacijas. Institucinėmis priemonėmis galėtų būti laikomos MSI AEK veiklą aprašantys dokumentai, kurie atitinka Rekomendacijas.

Siekiant suvokti atitikmenų Rekomendacijoms lygmenį ir mastą, visi dokumentai suskirstyti į reglamentuotus iki ir po 2015 m. (paskelbus Rekomendacijas). Skirstymas į šiuos du laikotarpius buvo pasirinktas ir dėl metodologinio modelio, kai skirtingais laikotarpiais paskelbti dokumentai gali būti priskiriami skirtingoms institucijų prisitaikymo strategijoms (žr. 6, 7 lenteles).

6 lentelė. Atitikčių Rekomendacijoms pasiskirstymas pagal R. Merton tipologinę schemą

MSI DOKUMENTAI PAGAL REKOMENDACIJAS			
	Priima	Atmeta	
REKOMENDACIJOS	KONFORMIZMAS	INOVACIJA	Naujos priemonės
Priima	visiška atitiktis (R) dalinė atitiktis (R+n.d.) ≤ 2015 m.	Interpretatyvi atitiktis (K; R+K+n.d.; R+K) ≤ 2015 m.	
Atmeta	RITUALIZMAS	ATSISKYRIMAS	MAIŠTAS Naujas modelis (K; K+n.d.; n.d.) ≤ 2015 m.
	visiška atitiktis (R) dalinė atitiktis (R+n.d.) interpretatyvi atitiktis (K+n.d.+R; K+R) (ankstesnis modelis atitiko Rekomendacijas) > 2015 m.	senas modelis galioja nenaujintas (n.d.; K; n.d.+K) > 2015 m.	
		Nauji tikslai	

7 lentelė. Atitikčių trumpiniai (kodai) ir jiems priskirti atitikties tipai

Atitikčių trumpiniai (kodai)	Atitikmens tipas Rekomendacijų požiūriu	Elgesio interpretacija pagal R. Mertoną
R	Visiškas atitikmuo	Iki 2015 m.: Ritualizmas
R	Visiškas atitikmuo	Po 2015 m.: Konformizmas
R+n.d.	Dalinis atitikmuo	Iki 2015 m.: Ritualizmas
R+n.d.	Dalinis atitikmuo	Po 2015 m.: Konformizmas
K+n.d.+R; K+R	Interpretatyvi (mišri) atitiktis	Iki 2015 m.: Ritualizmas
K+n.d.+R; K+R	Interpretatyvi (mišri) atitiktis	Po 2015 m.: Inovacija
K; K+n.d.	Interpretatyvi (kitokia) atitiktis	Iki 2015 m.: Atsiskyrimas
K; K+n.d.	Interpretatyvi (kitokia) atitiktis	Po 2015 m.: Inovacija
n.d.	Nėra duomenų / neatitikmuo	Iki 2015 m.: Atsiskyrimas
n.d.	Nėra duomenų / neatitikmuo	Po 2015 m.: Maištas

Konformistinė elgsena, kuri, pasak R. Merton, atitinka visuomenės tikslų siekimą socialiai priimtomis priemonėmis, galėtų būti būdas MSI pasirinkti sukurti tokias AEK veiklos nuostatas, kurios visiškai ar iš dalies atitiktų 2015 m. Rekomendacijas.

Inovacinė elgsena apibūdinama kaip tikslų siekimas kitokiomis priemonėmis ir būdais. Inovatoriai, kaip pastebima, yra tie, kurie randa ir kuria savo būdus tam, kad pasiektų tai, ko nori. Nauji, socialiai nepriimtini prisitaikymo būdai, kaip pastebi R. Mertonas, gali būti ir socialiai deviantiški.

Ritualistiškai prisitaikantys veikia pagal legitimuotas elgesio formas, tačiau kultūriniai tikslai jiems tarsi nėra svarbūs. Todėl ritualistiškai prisitaikančių R. Mertonas nepriskiria deviacinei elgsenai. Šiam atvejui galėtų būti priskirtos tos MSI, kurių dar iki 2015 m. sukurti dokumentai iš dalies (arba visiškai) atitiko Rekomendacijas, tačiau po 2015 m. šie dokumentai nebuvo patobulinti.

Atsiskyrimo tipui galima būtų priskirti tokį elgesį, kai nei siekiama kultūrinių tikslų (2015 m. Rekomendacijos tampa nesvarbios), nei kuriama institucinių priemonių, atitinkančių Rekomendacijų nuostatas. Tokį elgesio modelį būtų galima priskirti toms institucijoms, kurios dar iki 2015 m. pasivirtino Tarnybos nuostatų neatitinkančias rekomendacijas ir po 2015 m. jų nepatobulino. Tad atsiskyrėliai yra tie, kurie atsisako siekti visuomenėje priimtų tikslų ir kurti priemones tiems tikslams pasiekti.

Maištininkų tipui gali būti priskirtos tos MSI, kurios atmeta visuomenės tikslus, šiuo atveju 2015 m. Rekomendacijas, taip pat nekuria priemonių (Rekomendacijas atitinkančių AEK nuostatų) tiems tikslams pasiekti. Tačiau maištininkų tipui priskirtinos MSI galėtų būti linkusios kurti visai kitokio pobūdžio priemones (kitokio tipo dokumentus) visiškai kitokio pobūdžio tikslams (rekomendacijoms) siekti. Tokios MSI galėtų pasiūlyti alternatyvių modelių (neatsižvelgiant į 2015 m. Rekomendacijas).

Šio tyrimo kontekste labiausiai naudingi gali būti būtent nekonformistinio tipo strategijas pasirinkusių MSI dokumentai, kurie galėtų inspiruoti alternatyvą (-as) Rekomendacijoms patobulinti.

Be to, pasirinkimas selektyviai ir interpretatyviai atsižvelgti į Rekomendacijas yra kiekvienos aukštosios mokyklos autonomijos teisė, taip pat ir sveikos demokratinės visuomenės indikatorius.

Akademinį sąžiningumą patariama vertinti dviem etapais¹⁷:

1. Esamų šaltinių analizė – dokumentų, susijusių su įvertinta sritimi (pvz., įstatymus, elgesio kodeksus, nacionalines ar tarptautines ataskaitas, taip pat akademinis ir spaudos straipsnius), apžvalga.
2. Giluminiai interviu su pagrindinėmis suinteresuotosiomis šalimis, veikiančiomis švietimo srityje (pvz., įvairių grupių atstovais iš mokslo ir studijų institucijų ir kt.).

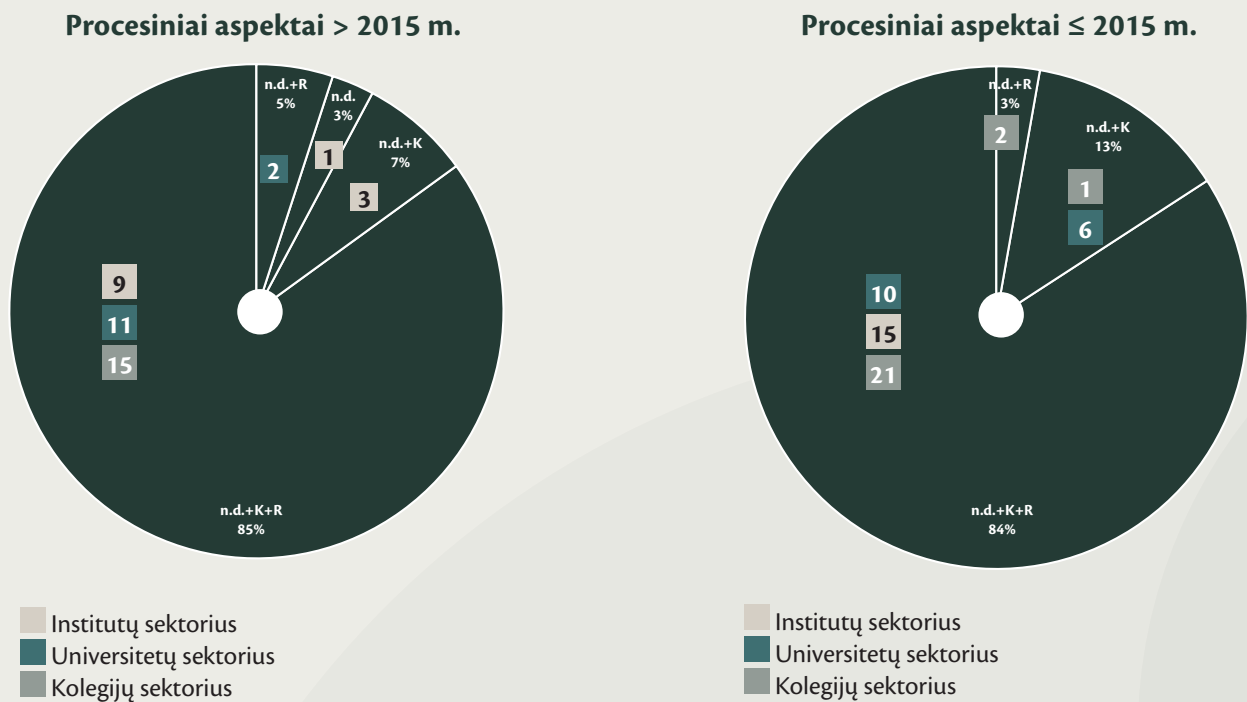
Šis tyrimas atitinka pirmąjį akademinio sąžiningumo vertinimo etapą. Siekiant įsitikinti, kaip analizuojamuose dokumentuose reglamentuotos procesinės nuostatos veikia realybėje, ateityje būtų galima planuoti įgyvendinti ir antrąjį tyrimo etapą.

¹⁷ Moisson, M, 2015, Corruption-Risk Assessment in the Kosovo Education Sector: Findings and Recommendations, UNDP Support to Anti-Corruption Efforts in Kosovo, UNESCO IIEP, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <<http://etico.iiep.unesco.org/en/integrity-assessment>>.

TYRIMO REZULTATAI

AEK procesinės nuostatos

Analizuojant MSI dokumentuose atsispindinčius AEK procesinių nuostatų aspektus pastebėta, kad tiek atitikimo Rekomendacijoms būdas, tiek mastas tarp MSI prieš ir po 2015 m. lieka panašus. **Dominuoja inovacinis (interpretatyvus) prisitaikymo būdas** (mišri atitiktis sudaro nuo 85 iki 84 proc.). Analizuotuose dokumentuose, paskelbtuose iki ir po 2015 m., bendrai tarp MSI dominuoja interpretatyvus prisitaikymo būdas (mišri atitiktis). Galbūt tokia situacija iš dalies buvo sąlygota dėl to, kad procesinės nuostatos ir Rekomendacijos MSI dokumentuose apėmė santykinai daugiausiai aspektų. Kitų atitikmens tipų (n.d.+R; n.d.; n.d.+K) pokyčiai taip pat santykinai nežymūs. Konformistinės / ritualistinės prisitaikymo strategijos būdingos tik mažai daliai dokumentų (nuo 5 iki 3 proc.). Keletas pavyzdžių, kaip reglamentuotos MSI AEK procesinės nuostatos po 2015 m.: 1) numatyti skirtingi skundo priėmimo ir nagrinėjimo laikotarpiai; 2) varijuoja ir AEK sudėties sudėties, kadencijų trukmės aprašymas, t. y. AEK nariai skiriami ne trejiems metams (kaip rekomenduojama), o penkerių ar dvejų metų kadencijai.

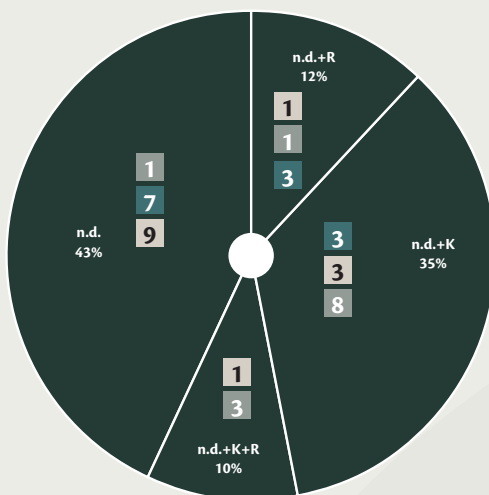
1 paveikslas. Procesiniai aspektai. Atitikčių pasiskirstymai prieš ir po 2015 m.

AEK procesų aprašymo detalumo lygmuo

Siekiant išsiaiškinti akademinės etikos aprašymo detalumo lygmenį, buvo tirta, kokia yra nustatyta akademinės etikos pažeidimų nagrinėjimo tvarka instituciniu ir nacionaliniu mastu, ar numatyta kreiptis į Tarnybą, ar AEK rekomenduoja akademinės etikos užtikrinimo priemones MSI, kiek atsižvelgiama į tarptautines patirtis rengiant dokumentus ir kt.

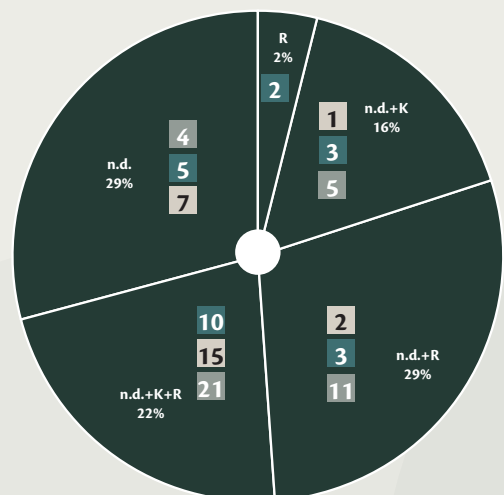
Po 2015 m. dominuoja konformistinės atitikties prisitaikymo būdas (dalinė atitiktis) ir sudaro 1/3 visumos. Pastebėti tam tikri pokyčiai MSI dokumentuose, patvirtintuose po 2015 m. Ženkliai sumažėjo neatitikimo arba duomenų nebuvimo (n.d.) raiškų (nuo 43 iki 29 proc.) bei kitokių (n.d.+K) aspektų pateikimo kiekis (nuo 35 iki 16 proc.). AEK procesų detalumo lygmens aprašymuose ženkliai pagausėjo nuostatų, kurios priskirtinos daliai arba visiškai, t. y. konformistinei, atitikčiai (n.d.+R; R) Rekomendacijoms (nuo 12 iki 33 proc.). Taip pat pastebėtas ženklus mišraus tipo (n.d.+K+R) interpretacijos, t. y. inovacinio prisitaikymo atitikmens, paplitimas (nuo 10 iki 22 proc.). Keletas pavyzdžių, kaip MSI dokumentuose aprašomas AEK procesų detalumas: 1) AEK susijusią medžiagą perduoda akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriui, kuris sprendžia dėl tyrimo savo iniciatyva pradėjimo; 2) rekomenduojamos akademinės etikos užtikrinimo priemonės institucijoje.

Detalumo lygmuo > 2015 m.

■ Institutų sektorius
■ Universitetų sektorius
■ Kolegijų sektorius

Detalumo lygmuo ≤ 2015 m.

■ Institutų sektorius
■ Universitetų sektorius
■ Kolegijų sektorius

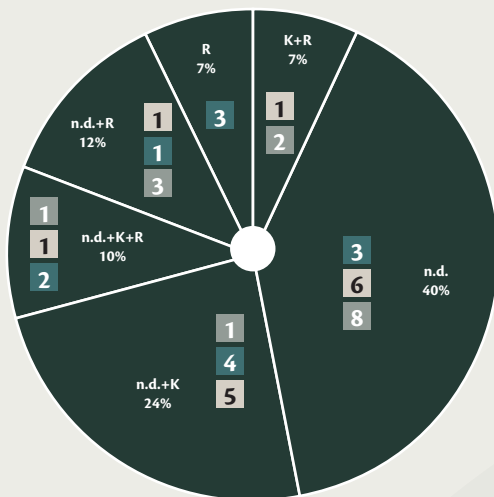
2 paveikslas. Procesiniai aspektai. Atitikčių pasiskirstymai prieš ir po 2015 m.

Konfidencialumo įgyvendinimo būdai

Tam, kad būtų užtikrintas konfidencialumo principas AEK veiklose, Tarnyba rekomendavo AEK nariams laikytis konfidencialumo ir neatskleisti (neskleisti) tiriamos medžiagos ir / ar informacijos apie tiriamą medžiagą, kol atliekamas tyrimas, užtikrinti pranešėjo konfidencialumą, viešai skelbti nuasmenintą informaciją apie AEK sprendimus.

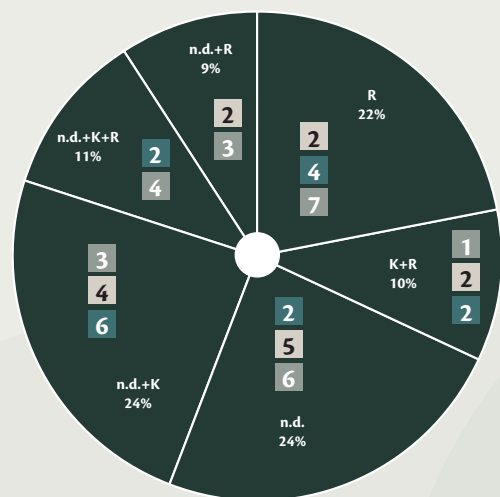
Po 2015 m. dominuoja konformistinis atitikmens prisitaikymo būdas (dalinis arba visiškas atitikmuo). Toks konformistinio tipo atitikmuo užima didžiausią dalį (1/3) visų atitikčių kontekste. Žvelgiant į su konfidencialumu susijusių aspektų atitikmenį MSI dokumentuose, pastebėtas padidėjęs visiško arba dalinio atitikmens (R; n.d.+R) Rekomendacijoms paplitimas, palyginus su ankstesne situacija (nuo 19 iki 31 proc.). Po 2015 m. išleistuose dokumentuose ženkliai sumažėjęs neatitikmens (n.d.) lygmuo (nuo 40 iki 24 proc.). Kitų atitikmenų tipų (pvz., n.d.+K; n.d.+K+R; n.d.+R; K+R) pasiskirstymas ženkliai nepakito. Keletas pavyzdžių, kaip MSI dokumentuose įgyvendinamas konfidencialumo principas: 1) AEK nariai privalo laikytis konfidencialumo ir neatskleisti (neskleisti) tiriamos medžiagos, kol atliekamas tyrimas, užtikrinti pranešėjo konfidencialumą; 2) nuasmeninta informacija apie AEK sprendimą skelbiama institucijos internetinėje svetainėje.

Konfidencialumas > 2015 m.

Institūtų sektorius
 Universitetų sektorius
 Kolegijų sektorius

Konfidencialumas ≤ 2015 m.

Institūtų sektorius
 Universitetų sektorius
 Kolegijų sektorius

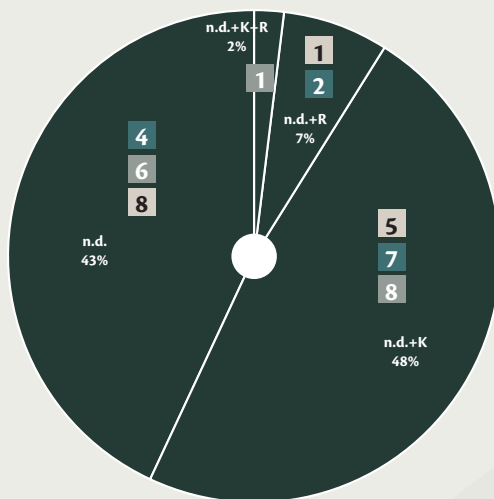
3 paveikslas. Konfidencialumo aspektai. Atitikčių pasiskirstymai prieš ir po 2015 m.

Objektyvumas

Objektyvumo principo įgyvendinimo dokumentuose buvo ieškoma tikrinant šiuos aspektus: ar AEK sudarytas iš kelių suinteresuotųjų šalių grupių lygiomis dalimis, kokie yra AEK sudarymo principai, ar darbuotojai ir kiti bendruomenės nariai pasirašo sąžiningumo, nešališkumo deklaracijas.

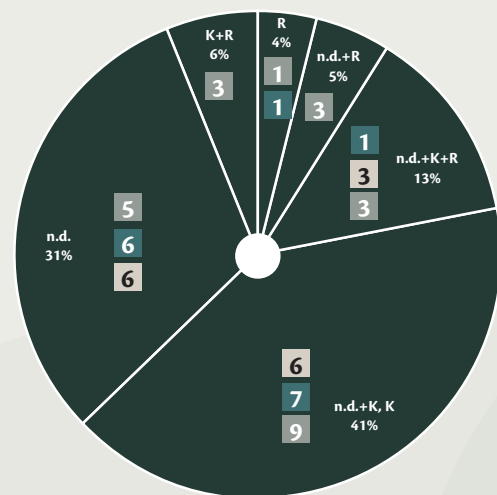
Dominuoja inovacinis (interpretatyvus) prisitaikymo būdas (mišri ir kitokia atitiktis). Iki 2015 m. skelbtuose dokumentuose objektyvumą užtikrinantys principai dažniausiai buvo nenurodyti (n.d. – 43 proc.) arba nurodyti interpretatyviai kitaip (n.d.+K – 48 proc.). Interpretatyvus (mišrus ir kitoks) atitikmuo (n.d.+R+K; n.d.+K) dominuoja dokumentuose, paskelbtuose tiek prieš, tiek po 2015 m., ir sudaro apie pusę visų atitikmenų (atitinkamai nuo 50 iki 54 proc.). Taip pat po 2015 m. patvirtintuose dokumentuose pastebimas ženklus padidėjimas tų atitikčių tipų, kai bent integraliai (bent vienas iš dėmenų yra R) atsižvelgta į Rekomendacijas (bendrai nuo 9 iki 28 proc.). Tačiau po 2015 m. konformistinis prisitaikymas (R; n.d.+R) užima tik 9 proc. Keletas pavyzdžių, kaip MSI dokumentuose įgyvendinamas objektyvumo principas: 1) naujieji darbuotojai pasirašo sutikimą laikytis šio Kodekso normų; 2) numatyti AEK narių nusišalinimo atvejai dėl galimo interesų konflikto.

Objektyvumas > 2015 m.

Institutų sektorius
 Universitetų sektorius
 Kolegijų sektorius

Objektyvumas ≤ 2015 m.

Institutų sektorius
 Universitetų sektorius
 Kolegijų sektorius

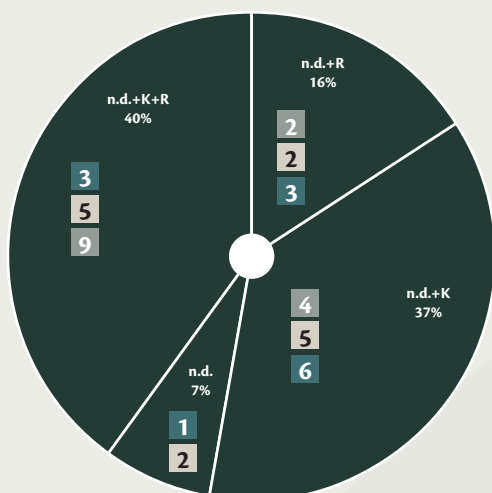
4 paveikslas. Objektyvumo aspektai. Atitikčių pasiskirstymai prieš ir po 2015 m.

Skaidrumas

Siekiant išsiaiškinti, kaip MSI reglamentuojamuose dokumentuose užtikrinamas AEK skaidrumas, buvo ieškoma atitikčių, kaip AEK kodekse užtikrinamas viešinimo principas, kaip užtikrinami skaidrumo ir detalumo principai sudarant AEK, kokia yra AEK sudėtis ir galimybės kviešti ekspertus ir suinteresuotąsias šalis, kokia yra vadovavimo AEK tvarka, reikalavimai AEK nariams, nuasmenintos informacijos viešinimas apie AEK sprendimus, metinės ataskaitos skelbimas.

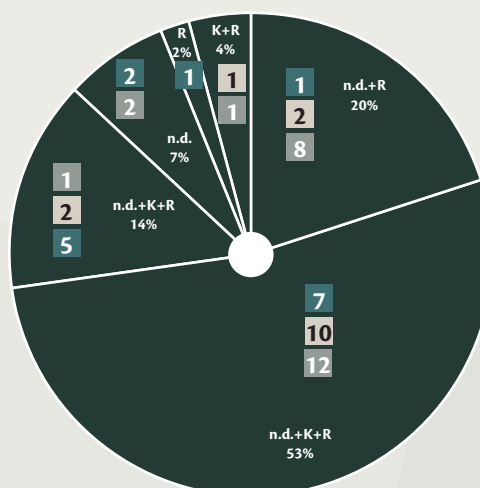
Dominuoja inovacinis (interpretatyvus) prisitaikymo būdas (mišri ir kitokia atitiktis). Stebint žymiausius pokyčius skaidrumo procesų aprašymuose prieš ir po 2015 m., pastebimas mišriam interpretavimo būdui (n.d.+K+R) priskirtinas atitiktis raiškos lygis (nuo 40 iki 53 proc.). Tai užima didžiausią – 1/4 – dalį visų atitikčių. Konformistiškai (visiško arba dalinio atitiktis būdu) prisitaikiusių (n.d.+R; R) skaidrumo principo pokytis nėra ženklus (nuo 16 iki 22 proc.). Tačiau ženkliai mažėja kitokios atitiktis formų (n.d.+K) (atitinkamai nuo 37 iki 14 proc.). Dauguma (79 proc. dokumentų) MSI bent iš dalies aprašė AEK skaidrumą užtikrinsiančius aspektus. Tai ženklus pokytis lyginant su iki 2015 m. egzistavusia situacija (nuo 56 iki 79 proc.). Keletas pavyzdžių, kaip MSI dokumentuose įgyvendinamas skaidrumo principas: 1) pateikiama papildoma informacija apie posėdžių protokolavimą ar 2) (AEK) sudarymo taisyklės ir procedūros skelbiamos viešai, kad suinteresuoti asmenys gautų šią informaciją ir galėtų dalyvauti atitinkamose procedūrose arba pareikšti savo poziciją, siūlymus, o apie sudarytą kolegialų organą taip pat skelbiama viešai.

Skaidrumas > 2015 m.

Institūtų sektorius
 Universitetų sektorius
 Kolegijų sektorius

Skaidrumas ≤ 2015 m.

Institūtų sektorius
 Universitetų sektorius
 Kolegijų sektorius

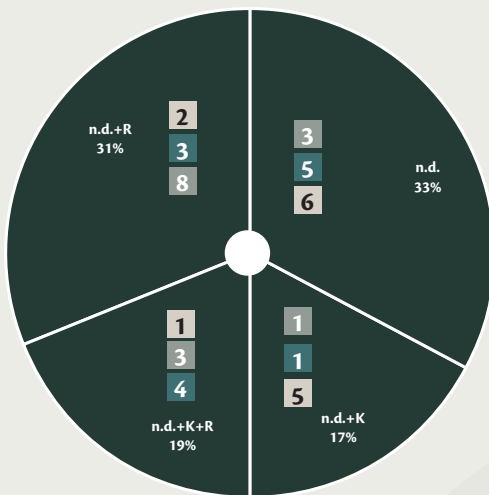
5 paveikslas. Skaidrumo aspektai. Atitikčių pasiskirstymai prieš ir po 2015 m.

Nešališkumas

Analizuojant MSI dokumentuose atsispindinčius AEK nešališkumo principo įgyvendinimo aspektus, buvo atsižvelgiama į tai, kas vadovauja AEK posėdžiams, kaip vyksta nusišalinimo procedūros, kaip priimami sprendimai.

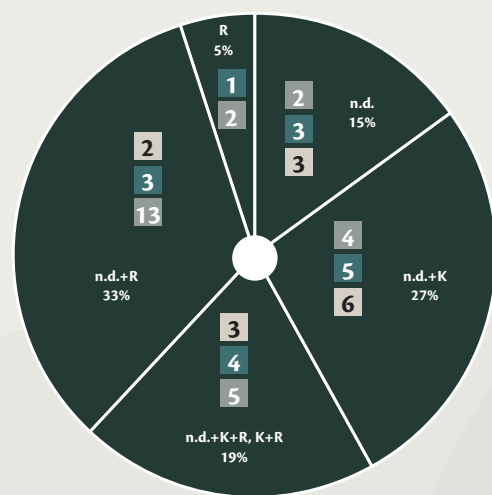
Po 2015 m. dominuoja konformistinės atitikties prisitaikymo būdas (visiška ir dalinė atitiktis (R; n.d.+R) sudaro net nuo 31 iki 38 proc.) ir užima didžiausią (daugiau nei 1/3) dalį visų atitikčių. Nors Rekomendacijose identifiкуotus nešališkumo procesus MSI buvo linkusios aprašyti dar prieš 2015 m., kai 50 proc. (lyginant su nedideliu pokyčiu po 2015 m. – 58 proc.) MSI dokumentų buvo integruoti Rekomendacijas atitinkantys aspektai (R; n.d.+R ir n.d.+K+R), tačiau po 2015 m. paskelbtuose dokumentuose pastebima nešališkumo įgyvendinimo detalizavimo tendencija. Neatitiktens lygmuo ženkliai sumažėja (n.d. nuo 33 iki 15 proc.), o kitaip interpretatyvus (n.d.+K) rodiklių neatitiktens tipo pasiskirstymo lygis ženkliai padidėja (nuo 17 iki 27 proc.). Keletas pavyzdžių iš MSI dokumentų, įgyvendinant nešališkumo principą: 1) AEK sprendimai turėtų būti priimami paprasta balsų dauguma. Jeigu posėdyje dalyvaujančių AEK narių balsai pasiskirsto po lygiai, AEK pirmininko balsas turėtų būti lemiamas; 2) jeigu gautas pareiškimas, susijęs su AEK pirmininku, posėdį kviečia ir jam vadovauja vyriausias AEK narys.

Nešališkumas > 2015 m.

Institutų sektorius
 Universitetų sektorius
 Kolegijų sektorius

Nešališkumas ≤ 2015 m.

Institutų sektorius
 Universitetų sektorius
 Kolegijų sektorius

6 paveikslas. Nešališkumo aspektai. Atitikčių pasiskirstymai prieš ir po 2015 m.

IŠVADOS

Apžvelgus AEK veiklos dokumentus, paskelbtus po 2015 m., didesnė dalis MSI pagal R. Mertoną tipologiją atitinka dvi atitikties rūšis – **konformistinio** ir **inovacinio** elgesio tipus. Dauguma šių MSI dokumentų parengti remiantis visiško (R), dalinio (n.d.+R), interpretatyvaus (kitokio) (K; K+n.d.) ir interpretatyvaus (mišraus) (n.d.+K+R) atitikmens būdais.

Konformistinis atitikmens tipas, kuriam būdingi visiško (R) arba dalinio (n.d.+R) atitikmens būdai dominuoja po 2015 m. parengtuose žemiau išvardytų akademinės etikos principų įgyvendinimo aprašymuose. Pirma, AEK procesų *detalumo lygmens* aprašymuose dominuoja konformistinė atitiktis ir atitinkamai sudaro 1/3 visų atitikčių. Po 2015 m. ženkliai pagausėjo aspektų, kuriems būdinga dalinė arba visiška atitiktis Rekomendacijoms (nuo 12 iki 33 proc.). Taip pat pastebėtas ženklus mišraus tipo interpretacijos / inovacinio prisitaikymo atitikmens paplitimas (nuo 10 iki 22 proc.). Antra, vertinant *konfidencialumo* principą matyti, kad po 2015 m. išleistuose dokumentuose ženkliai sumažėjęs neatitikmens (n.d.) atsiskyrimo / maišto lygmuo (nuo 40 iki 24 proc.), tačiau dalinės atitikties konformistinės elgsenos raiškos pokytis yra ženkliai didesnis (nuo 19 iki 31 proc.) ir užima didžiausią (1/3) dalį visų atitikčių kontekste. Trečia, išanalizavus po 2015 m. paskelbtų dokumentų *nešališkumo* principo raišką pastebima, kad dominuoja dalinė arba visiška atitiktis (nuo 31 iki 38 proc.), ir bendrai užima didžiausią (daugiau nei 1/3) dalį visų atitikčių kontekste. Taip pat pastebima tai, kad interpretatyvaus (kitokio) atitikties būdo rodiklių atitikmens tipo pasiskirstymo lygis ženkliai didesnis (nuo 17 iki 27 proc.).

Inovacinis atitikmens tipas, kuriam būdingi interpretatyvaus (kitokio) (K; K+n.d.) arba interpretatyvaus (mišraus) (n.d.+K+R) atitikmens būdai, dominuoja po 2015 m. parengtuose žemiau išvardytų principų įgyvendinimo aprašymuose. Pirma, AEK *procesinių nuostatų* atžvilgiu po 2015 m. dominuoja inovacinis (interpretatyvus) prisitaikymo tipas (nuo 85 iki 84 proc.). Konformistinės / ritualistinės prisitaikymo strategijos būdingos tik mažai daliai dokumentų (nuo 5 iki 3 proc.). Antra, vertinant *objektyvumo* aspekto raišką, po 2015 m. dominuoja interpretatyvio (kitokio) atitikties tipas (nors pastebimas sumažėjimas nuo 48 iki 41 proc.); taip pat paplito interpretatyvaus (mišraus) prisitaikymo tipo atitikčių (nuo 2 iki 19 proc.), tačiau konformistinis prisitaikymas siekia tik 9 proc. Trečia, *skaidrumo* aspektą dauguma MSI prisitaiko interpretatyviai (nuo 40 iki 53 proc.). Visiško arba dalinio atitikmens skaidrumo principo atitikmens raiškos pokytis nėra ženklus (nuo 16 iki 22 proc.), ir bendrai užima didžiausią (1/4) dalį visų atitikčių kontekste.

ŠALTINIAI

- Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2015 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. V-16 patvirtintos Mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksų priėmimo, įgyvendinimo ir priežiūros rekomendacijos, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <<https://etikostarnyba.lt/wp-content/uploads/2019/11/Rekomendacijos1.pdf>>.
- Europos aukštojo mokslo erdvė, 2015, Jerevano komunikatas, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2015_Yerevan/70/7/YerevanCommuniqueFinal_613707.pdf>.
- Europos aukštojo mokslo erdvė, Paryžiaus komunikatas, 2018, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/1/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf>.
- Krippendorff, K, 2004, *Content Analysis. An introduction to Its Methodology*, Sage Publications, London.
- Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legaiAct/lt/TAD/TAIS.343430>>.
- Merton, R, 1968, *Social Theory and Social Structure*, New York, NY, US Press.
- Merton, R, 1997, Socialinė struktūra ir anomija, *Sociologija: mintis ir veiksmai*, T.1, Nr.1, 66–84.
- Moisson, M, 2015, Corruption-Risk Assessment in the Kosovo Education Sector: Findings and Recommendations, UNDP Support to Anti-Corruption Efforts in Kosovo, UNESCO IIEP, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <<http://etico.iiep.unesco.org/en/integrity-assessment>>.
- Novelskaitė, A, Pučėtaitė, R, Lipnevič, A, Adomaitienė, R, Mikėnė, S, Lapinaitė L, 2015, *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje, Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*, Vilnius, LSTC.
- Tauginienė, L, 2016, Embedding Academic Integrity in Public Universities, *Journal of Academic Ethics*, vol. 14, no. 4, DOI: 10.1007/s10805-016-9268-4, p. 327–344.
- Tauginienė, L, Gaižauskaitė, I, Glendinning, I, Kravjar, J, Ojsteršek, M, Ribeiro, L, Odiņeca, T, Marino, F, Cosentino, M, Sivasubramaniam, S, Foltýnek, T, Glossary for Academic Integrity. Atnaujinta versija, 2018 m. spalio. Vertė Loreta Tauginienė ir Inga Gaižauskaitė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019. žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <http://www.academicintegrity.eu/wp/wpcontent/uploads/2019/07/Glossary_Lithuanian_07_10.pdf>.
- Tauginienė, L, Ojsteršek, M, Foltýnek, T, Marino, F, Cosentino, M, Gaižauskaitė, I, Glendinning, I, Sivasubramaniam, S, Razi, S, Ribeiro, L, Odiņeca, T, Trevisiol, O, 2019, General Guidelines for Academic Integrity. ENAI Report 3A, žiūrėta 2020 m. vasario mėn. <http://www.academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2019/09/Guidelines_amended_version_1.1_09_2019.pdf>.

PRIEDAI

1 priedas. Laiškas MSI.

Kreipiamės į Jus Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos (toliau – Tarnyba) vardu kaip į Jūsų institucijoje akademinės etikos klausimus kuruojantį asmenį kviesdami bendradarbiauti.

Maloniai prašome iki **2019 m. gruodžio 20 d.** šiuo adresu atsiųsti Jūsų institucijos akademinės etikos komiteto / komisijos / kolegijos (toliau – etikos komitetas) veiklą reglamentuojantį (-ius) dokumentą (-us) (pvz., darbo reglamentas, veiklos nuostatai ir pan.):

- 1) veikusį (-ius) iki 2015 m. Tarnybos patvirtintų akademinės etikos kodeksų priėmimo, įgyvendinimo ir priežiūros rekomendacijų;
- 2) pakeitimus nuo 2015 m. iki dabar (įskaitant šiuo metu galiojantį (-ius) dokumentą (-us)).

Šie dokumentai bus naudojami rengiant Tarnybos apžvalgą apie Lietuvos mokslo ir studijų institucijose veikiančių etikos komitetų veiklą. Apžvalgoje dokumentų analizė bus pateikta apibendrintai neminint mokslo ir studijų institucijų pavadinimų. Apžvalgos rezultatai yra svarbūs atnaujinant Tarnybos akademinės etikos kodeksų priėmimo, įgyvendinimo ir priežiūros rekomendacijas.

2 priedas

PROCESINIAI ASPEKTAI

21. Kodekso projektai turi būti pateikiami viešai akademinės bendruomenės diskusijai ir tvirtinami esant bendram akademinės bendruomenės pritarimui. Tai laikoma kodekso veiksmingumo sąlyga, kuria siekiama, kad kodeksas būtų kaip įsipareigojimas, o ne įpareigojimas.
23. Kodekse gali būti nustatyta supažindinimo tvarka su etikos principais ir jų įgyvendinimo nuostatas reglamentuojančiais dokumentais.
24. Kodeksas turi būti skelbiamas viešai.
25. Mokslo ir studijų institucija turėtų organizuoti savo akademinę bendruomenę etiško elgesio mokymus, skelbti praktinius leidinius apie akademinės etikos principų įgyvendinimą, įsteigti padalinį ar paskirti darbuotoją, atsakingą už akademinės bendruomenės konsultavimą akademinės etikos klausimais, ir imtis kitų veiksmų, padedančių užtikrinti akademinės etikos principų įgyvendinimą.
26. Kodekse nustatytos sankcijos už akademinės etikos pažeidimus turi būti diferencijuojamos pagal pažeidimo sunkumą, o etikos komiteto veiklą reglamentuojančiame teisės akte apibrėžiama pranešimų nagrinėjimo tvarka, sankcijų nustatymo kriterijai ir kitos nuostatos, padedančios objektyviai ir teisingai įvertinti pranešimo aplinkybes ir pateikti sprendimo siūlymą. Sankcijomis gali būti įvardijamos įvairios elgesį reguliuojančios priemonės (pavyzdžiui, pastaba, įspėjimas, informacijos apie akademinės bendruomenės nario neatestavimą paviešinimas, viešo atsiprašymo siūlymas, pašalinimas iš mokslo ir studijų institucijos be teisės sugrįžti tęsti studijas tam tikrą periodą, įpareigojimas studijuoti papildomus kursus, diplomo, suteikto laipsnio atšaukimas ir pan.).
27. Kodeksas negali numatyti visų neetiško elgesio atvejų, todėl etikos komitetas, nagrinėdamas konkrečius pranešimus dėl nederamo elgesio kodekso nenumatytais atvejais, turėtų spręsti, ar konkretus poelgis suderinamas su akademinės bendruomenės pripažintomis pamatinėmis akademinės etikos vertybėmis.
28. Kodekso priežiūrai užtikrinti rekomenduojamos šios nuostatos:
- 28.1. Kodekso priežiūrą vykdo etikos komitetas, vadovaudamasis kodekso nuostatomis ir jo veiklą reglamentuojančiu teisės aktu.
- 28.2. Etikos komitetas turi būti sudarytas iš trijų suinteresuotųjų šalių grupių lygiomis dalimis: darbuotojų, studentų ir socialinių partnerių.
- 28.3. Rekomenduojami šie etikos komiteto sudarymo principai:
- 28.3.1. Kiekvienas mokslo ir studijų institucijos kamieninis padalinys pasiūlo į etikos komitetą po vieną darbuotoją, iš kurių universiteto senatas / kolegijos akademinė taryba / mokslinių tyrimų instituto mokslo taryba etikos komiteto nariais patvirtina tris daugiausia universiteto senato / kolegijos akademinės tarybos / mokslinių tyrimų instituto mokslo tarybos narių balsų surinkusius narius.
- 28.3.2. Mokslo ir studijų institucijos studentų atstovybė skiria į etikos komitetą po vieną narį, atstovaujantį kiekvieną mokslo ir studijų institucijos organizuojamą studijų pakopą (pagrindinės studijos, magistrantūros studijos, doktorantūros studijos), bet ne daugiau kaip tris narius.
- 28.3.3. Vieną narį į etikos komitetą skiria mokslo ir studijų institucijos profsąjunga, jeigu tokia yra. Socialinių partnerių siūlymu mokslo ir studijų institucija skiria du narius į etikos komitetą iš socialinių partnerių. Etikos komiteto narius trejiems metams tvirtina universiteto senatas / kolegijos akademinė taryba / mokslinių tyrimų instituto mokslo taryba.
- 28.4. Etikos komiteto nariams rekomenduojama eiti pareigas ne ilgiau kaip dvi kadencijas iš eilės. Etikos komitetas dirba vadovaudamasis jo veiklą reglamentuojančiu teisės aktu (pavyzdžiui, Etikos komiteto veiklos nuostatais), kurį tvirtina mokslo ir studijų institucijos vadovas. Etikos komitetas į posėdžius turi teisę kviešti ekspertus.
- 28.5. Etikos komiteto nariai turėtų atitikti šiuos reikalavimus: nepriekaištinga reputacija, patirtis akademinės etikos principų įgyvendinimo srityje.
- 28.6. Mokslo ir studijų institucijos studentų atstovybė (jeigu tokia yra) gali sudaryti atskirą studentų galimų etikos pažeidimų nagrinėjimo komisiją.

- 28.7. Etikos komitetas inicijuoja kodekso papildymus ar pataisas ir teikia juos svarstyti ir tvirtinti universiteto senatui / kolegijos akademinei tarybai / mokslinių tyrimų instituto mokslo tarybai.
- 28.8. Etikos komitetas priima ir svarsto pranešimus ar informaciją apie galimus akademinės etikos pažeidimus.
- 28.9. Etikos komiteto posėdžiai šaukiami gavus pranešimą ar informaciją apie galimus akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimus arba siekiant inicijuoti kodekso papildymus ar pataisas.
- 28.10. Etikos komiteto posėdžius šaukia ir jiems vadovauja etikos komiteto pirmininkas. Jeigu gautas pranešimas ar informacija susijusi su etikos komiteto pirmininku, posėdį šaukia ir jam vadovauja vyriausiasis amžiumi iš likusių etikos komiteto narių.
- 28.11. Etikos komitetas pranešimo ar informacijos apie galimus akademinės etikos pažeidimus, išskyrus 17.1 ir 17.3 papunkčiuose nustatytus pažeidimus, nenagrinėja, jeigu nuo galimų akademinės etikos pažeidimų padarymo ar paaiškėjimo dienos iki pranešimo ar informacijos gavimo dienos yra praėję daugiau kaip vieni kalendoriniai metai. Etikos komitetas nenagrinėja ir pranešimų ar informacijos apie galimus procedūrų pažeidimus mokslo ir studijų institucijoje. Apie sprendimą nenagrinėti pranešimo ar informacijos ir pranešimo ar informacijos perdavimą Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriui etikos komitetas raštu asmeniui praneša ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo pranešimo ar informacijos gavimo dienos.
- 28.12. Etikos komitetas apie sprendimą nenagrinėti pranešimo ar informacijos nedelsiant praneša ir susijusią medžiagą perduoda Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriui, kuris nusprendžia dėl tyrimo savo iniciatyva pradėjimo.
- 28.13. Jeigu MSI nustatomi galimo etikos pažeidimo požymiai, apie tai pranešama etikos komitetui, kuris tokį pranešimą nagrinėja Rekomendacijų 28.11 papunktyje nustatyta tvarka.
- 28.14. Pranešimai dėl galimų etikos pažeidimų pateikiami raštu etikos komiteto pirmininkui. Priimami svarstyti tik motyvuoti pranešimai.
- Anoniminiai pranešimai nagrinėjami mokslo ir studijų institucijos nustatyta tvarka.
- 28.15. Pagrindas pradėti nagrinėjimą dėl galimo akademinės etikos pažeidimo:
- 28.15.1. Asmens (pareiškėjo) rašytinis pranešimas su nurodytais faktais ir juos pagrindžiančiais dokumentais.
- 28.15.2. Kai etikos komitetui tampa žinoma informacija apie galimai padarytą etikos pažeidimą.
- 28.16. Etikos komitetas privalo išnagrinėti gautą pranešimą ar informaciją, priimti sprendimą ir raštu (pasirašytu etikos komiteto pirmininko) atsakyti pareiškėjui ar suinteresuotam asmeniui ne vėliau kaip per 60 kalendorinių dienų nuo pranešimo ar informacijos gavimo dienos. Etikos komitetas pranešimo ar informacijos išnagrinėjimo terminą gali pratęsti motyvuotu sprendimu.
- 28.17. Akademinės bendruomenės narys, dėl kurio gautas pranešimas ar informacija, yra informuojamas apie pranešimo turinį ir pateikia raštu paaiškinimus per 5 darbo dienas nuo informavimo dienos. Esant akademinės bendruomenės narių, dėl kurių gautas pranešimas ar informacija, prašymui, gali būti pateikiama susipažinti su asmens duomenų subjektu susijusi esama medžiaga ir, jeigu reikia, ji nuasmeninama, nustačius kito asmens duomenų buvimą. Etikos komitetas turi teisę priimti sprendimą, jeigu akademinės bendruomenės narys, dėl kurio gautas pranešimas ar informacija, atsisako pateikti arba nepateikia paaiškinimų per nustatytą laiką.
- 28.18. Akademinės bendruomenės narys, dėl kurio gautas pranešimas ar informacija, turi teisę dalyvauti etikos komiteto posėdyje, kuriame svarstomas su juo susijęs pranešimas ar informacija.
- 28.20. Etikos komiteto sprendimai turėtų būti priimami paprasta balsų dauguma. Jeigu posėdyje dalyvaujančių etikos komiteto narių balsai pasiskirsto po lygiai, etikos komiteto pirmininko balsas turėtų būti lemiamas. Etikos komiteto sprendimų pobūdį nustato mokslo ir studijų institucija.
- 28.21. Etikos komitetas, išnagrinėjęs pranešimą ar informaciją ir nustatęs akademinės etikos pažeidimą, atsižvelgdamas į pažeidimo sunkumą, priima sprendimą:

- 28.21.1. Raštu įspėti akademinės bendruomenės narį ir paskelbti nuasmenintą informaciją apie etikos komiteto sprendimą paskelbti mokslo ir studijų institucijos interneto svetainėje.
- 28.21.2. Rekomenduoti mokslo ir studijų institucijos vadovui paskirti vieną ar kelias sankcijas, numatytas mokslo ir studijų institucijos teisės aktuose.
- 28.21.3. Rekomenduoti akademinės etikos užtikrinimo priemonės mokslo ir studijų institucijoje.
- 28.22. Etikos komitetas turėtų vertinti savo metinę veiklą ir viešai paskelbti metinės veiklos ataskaitą.
29. Mokslo ir studijų institucijos įgyvendina šias rekomendacijas laisva ir sąžininga valia.
30. Kiekvienas dėstytojas, pradėjęs eiti pareigas mokslo ir studijų institucijoje, turėtų pasirašyti Dėstytojo sąžiningumo deklaraciją (pavyzdžiui, kaip darbo sutarties priedą). Panaši sąžiningumo deklaracija galėtų būti taikoma ir mokslo darbuotojams, ir kitiems tyrėjams.
31. Stojančiam į mokslo ir studijų instituciją, klausytojui, pretendentui eiti pareigas mokslo ir studijų institucijoje, partneriams, su kuriais pasirašyta bendradarbiavimo sutartis, taikomos šių rekomendacijų nuostatos mokslo ir studijų institucijos nustatyta tvarka.
32. Mokslo ir studijų institucijos, rengdamos kodeksus, turėtų atsižvelgti į užsienio šalių ir tarptautinę patirtį, susijusią su akademinės etikos klausimų reglamentavimu, akademinės etikos nuostatų įgyvendinimu ir akademinės etikos pažeidimų nustatymu (pavyzdžiui, Lietuvos mokslų akademijos Mokslininko etikos kodekso, tarptautinių dokumentų (pavyzdžiui, Europos Sąjungos socioekonominių tyrimų etikos kodekso, Europos mokslo fondo Mokslinių tyrimų sąžiningumo elgesio kodekso, Rio de Žaneiro, Bukarešto, Helsinkio deklaracijų), tarptautinių akademinė ir / ar profesinių asociacijų ir organizacijų) ir pan.
- 28.6. Mokslo ir studijų institucijos studentų atstovybė (jeigu tokia yra) gali sudaryti atskirą studentų galimų etikos pažeidimų nagrinėjimo komisiją.
32. Mokslo ir studijų institucijos, rengdamos kodeksus, turėtų atsižvelgti į užsienio šalių ir tarptautinę patirtį, susijusią su akademinės etikos klausimų reglamentavimu, akademinės etikos nuostatų įgyvendinimu ir akademinės etikos pažeidimų nustatymu (pavyzdžiui, Lietuvos mokslų akademijos Mokslininko etikos kodekso, tarptautinių dokumentų (pavyzdžiui, Europos Sąjungos socioekonominių tyrimų etikos kodekso, Europos mokslo fondo Mokslinių tyrimų sąžiningumo elgesio kodekso, Rio de Žaneiro, Bukarešto, Helsinkio deklaracijų), tarptautinių akademinė ir / ar profesinių asociacijų ir organizacijų) ir pan.

NEŠALIŠKUMAS

- 28.10. Etikos komiteto posėdžius šaukia ir jiems vadovauja etikos komiteto pirmininkas. Jeigu gautas pranešimas ar informacija susijusi su etikos komiteto pirmininku, posėdį šaukia ir jam vadovauja vyriausiasis amžiumi iš likusių etikos komiteto narių
- 28.20. Etikos komiteto sprendimai turėtų būti priimami paprasta balsų dauguma. Jeigu posėdyje dalyvaujančių etikos komiteto narių balsai pasiskirsto po lygiai, etikos komiteto pirmininko balsas turėtų būti lemiamas. Etikos komiteto sprendimų pobūdį nustato mokslo ir studijų institucija.
30. Kiekvienas dėstytojas, pradėjęs eiti pareigas mokslo ir studijų institucijoje, turėtų pasirašyti Dėstytojo sąžiningumo deklaraciją (pavyzdžiui, kaip darbo sutarties priedą). Panaši sąžiningumo deklaracija galėtų būti taikoma ir mokslo darbuotojams, ir kitiems tyrėjams.

KONFIDENCIALUMAS

- 28.19. Etikos komiteto nariai privalo laikytis konfidencialumo ir neatskleisti (neskleisti) tiriamos medžiagos ir / ar informacijos apie tiriamą medžiagą, kol atliekamas tyrimas, užtikrinti pranešėjo konfidencialumą.
- 28.21.1. Raštu įspėti akademinės bendruomenės narį ir paskelbti nuasmenintą informaciją apie

DETALUMO LYGMUO

22. Kodekse turėtų būti nustatyta etikos pažeidimų nagrinėjimo tvarka instituciniu ir nacionaliniu lygmenimis.
- 28.21.3. Rekomenduoti akademinės etikos užtikrinimo priemonės mokslo ir studijų institucijoje.

etikos komiteto sprendimą paskelbti mokslo ir studijų institucijos interneto svetainėje.

OBJEKTYVUMAS

- 28.2. Etikos komitetas turi būti sudarytas iš trijų suinteresuotųjų šalių grupių lygiomis dalimis: darbuotojų, studentų ir socialinių partnerių.
- 28.3. Rekomenduojami šie etikos komiteto sudarymo principai:
- 28.3.1. Kiekvienas mokslo ir studijų institucijos kamieninis padalinys pasiūlo į etikos komitetą po vieną darbuotoją, iš kurių universiteto senatas / kolegijos akademinė taryba / mokslinių tyrimų instituto mokslo taryba etikos komiteto nariais patvirtina tris daugiausia universiteto senato / kolegijos akademinės tarybos / mokslinių tyrimų instituto mokslo tarybos narių balsų surinkusius narius.
- 28.3.2. Mokslo ir studijų institucijos studentų atstovybė skiria į etikos komitetą po vieną narį, atstovaujantį kiekvieną mokslo ir studijų institucijos organizuojamą studijų pakopą (pagrindinės studijos, magistrantūros studijos, doktorantūros studijos), bet ne daugiau kaip tris narius.
- 28.3.3. Vieną narį į etikos komitetą skiria mokslo ir studijų institucijos profsąjunga, jeigu tokia yra. Socialinių partnerių siūlymu mokslo ir studijų institucija skiria du narius į etikos komitetą iš socialinių partnerių. Etikos komiteto narius trejiems metams tvirtina universiteto senatas / kolegijos akademinė taryba / mokslinių tyrimų instituto mokslo taryba.
30. Kiekvienas dėstytojas, pradėjęs eiti pareigas mokslo ir studijų institucijoje, turėtų pasirašyti Dėstytojo sąžiningumo deklaraciją (pavyzdžiui, kaip darbo sutarties priedą). Panaši sąžiningumo deklaracija galėtų būti taikoma ir mokslo darbuotojams, ir kitiems tyrėjams.
- po vieną darbuotoją, iš kurių universiteto senatas / kolegijos akademinė taryba / mokslinių tyrimų instituto mokslo taryba etikos komiteto nariais patvirtina tris daugiausia universiteto senato / kolegijos akademinės tarybos / mokslinių tyrimų instituto mokslo tarybos narių balsų surinkusius narius.
- 28.3.2. Mokslo ir studijų institucijos studentų atstovybė skiria į etikos komitetą po vieną narį, atstovaujantį kiekvieną mokslo ir studijų institucijos organizuojamą studijų pakopą (pagrindinės studijos, magistrantūros studijos, doktorantūros studijos), bet ne daugiau kaip tris narius.
- 28.3.3. Vieną narį į etikos komitetą skiria mokslo ir studijų institucijos profsąjunga, jeigu tokia yra. Socialinių partnerių siūlymu mokslo ir studijų institucija skiria du narius į etikos komitetą iš socialinių partnerių. Etikos komiteto narius trejiems metams tvirtina universiteto senatas / kolegijos akademinė taryba / mokslinių tyrimų instituto mokslo taryba.
- 28.4. Etikos komiteto nariams rekomenduojama eiti pareigas ne ilgiau kaip dvi kadencijas iš eilės. Etikos komitetas dirba vadovaudamasis jo veiklą reglamentuojančiu teisės aktu (pavyzdžiui, Etikos komiteto veiklos nuostatais), kurį tvirtina mokslo ir studijų institucijos vadovas. Etikos komitetas į posėdžius turi teisę kviešti ekspertus.
- 28.5. Etikos komiteto nariai turėtų atitikti šiuos reikalavimus: nepriekaištinga reputacija, patirtis akademinės etikos principų įgyvendinimo srityje.
- 28.21.1. Raštu įspėti akademinės bendruomenės narį ir paskelbti nuasmenintą informaciją apie etikos komiteto sprendimą paskelbti mokslo ir studijų institucijos interneto svetainėje
- 28.21.3. Rekomenduoti akademinės etikos užtikrinimo priemonės mokslo ir studijų institucijoje.
- 28.22. Etikos komitetas turėtų vertinti savo metinę veiklą ir viešai paskelbti metinės veiklos ataskaitą.

SKAIDRUMAS

24. Kodeksas turi būti skelbiamas viešai.
- 28.3.1. Kiekvienas mokslo ir studijų institucijos kamieninis padalinys pasiūlo į etikos komitetą

Tyrimo ataskaita yra laisvai prieinama Tarnybos interneto svetainėje www.etikostarnyba.lt (žr. Analitinės apžvalgos).

Citavimas:
Harvardo stilius

Ozolinčiūtė, E. 2020. Lietuvos mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos komitetų veiklų reglamentavimo pokyčiai. Vilnius: Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba.

Turint klausimų dėl tyrimo ataskaitos ir (ar) jos naudojimo, kreipkitės el. paštu info@etikostarnyba.lt arba telefonu +370 706 65 161.